

Aneta Suchoń<sup>1</sup>  
Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu

## Wybrane prawne zasady transportu roślin

Celem artykułu jest przedstawienie prawnych aspektów zarządzania logistycznego w zakresie transportu roślin. Chodzi o wskazanie obowiązków posiadacza roślin oraz czynności urzędowych podejmowanych przez Państwową Inspekcję Ochrony Roślin i Nasiennictwa, szczególnie kontroli fitosanitarnej. Podstawową metodą badawczą wykorzystaną w artykule jest dogmatyczna analiza tekstów normatywnych.

Zarządzanie logistyczne rozumiane jako proces zintegrowanego planowania, organizowania i kontrolowania przepływu towarów, jest również istotne w zakresie transportu roślin. Chodzi przede wszystkim o stworzenie warunków dla ochrony roślin przed organizmami szkodliwymi<sup>2</sup>. W tym celu bezsprzecznie potrzebne są instrumenty prawne, które wprowadzą zasady postępowania w przypadku wystąpienia zagrożenia, a także obligatoryjne wymagania i uprawnienia w zakresie kontroli roślin w czasie ich wywozu i wwozu na teren Polski oraz transportu na obszarze kraju. Szczególnie istotne są kontrole fitosanitarne przeprowadzane przez Państwową Inspekcję Ochrony Roślin i Nasiennictwa na zasadach określonych w ustawie z 18 grudnia 2003 roku o ochronie roślin<sup>3</sup>.

Warto zaznaczyć, że ochrona roślin jest istotnym elementem produkcji roślinnej, jednym z czynników decydującym o wielkości plonów, wpływa na ograniczenie strat w przechowywaniu oraz jakości produktów przeznaczonych do konsumpcji [Korzycka-Iwanow 2009, s. 340]. To właśnie obrót towarowy pomiędzy państwami stanowi duże zagrożenie dla zdrowotności roślin. Dlatego zwalczanie organizmów szkodliwych, oprócz przepisów polskich, regulują także przepisy międzynarodowe. Warto wspomnieć o Międzynarodowej Konwencji Ochrony Roślin FAO czy Porozumieniu w sprawie stosowania środków sanitarnych i fitosanitarnych WTO<sup>4</sup>. Na szczeblu unijnym problematyka ta uregulowana jest w Dyrektywie 2000/29/WE z 8 maja 2000 roku w sprawie środków ochronnych przed wprowadzaniem do Wspólnoty organizmów szkodliwych dla roślin lub produktów roślinnych i przed ich rozprzestrzenianiem się we Wspólnocie<sup>5</sup>.

### Zasady zwalczania organizmów kwarantannowych i niekwarantannowych

Na początku warto wyjaśnić, że w świetle ustawy z 18 grudnia 2003 roku o ochronie roślin, pod pojęciem roślin należy rozumieć żywe rośliny lub ich części, wraz z nasionami w rozumieniu botanicznym, przeznaczonymi do siewu, w szczególności: owoce, warzywa, bulwy, bulwocebule, rozłogi, ce-

bule i kłącza, kwiaty cięte, ścięte drzewa z liśćmi. Istotną rolę w zakresie ochrony roślin odgrywa Państwowa Inspekcja Ochrony Roślin i Nasiennictwa. Zadania tej instytucji są szerokie i obejmują między innymi obserwacje i kontrole roślin, produktów roślinnych lub przedmiotów w celu ustalenia występowania: organizmów szkodliwych szczególnie groźnych, dotychczas niewystępujących na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej lub których występowanie nie jest szeroko rozpowszechnione, zwanych „organizmami kwarantannowymi” lub organizmów szkodliwych, szeroko rozpowszechnionych, zwanych „organizmami niekwarantannowymi”.

Podstawowe obowiązki w zakresie ochrony roślin przepisy nakładają na posiadacza roślin. To właśnie on, w przypadku wystąpienia organizmów kwarantannowych zobowiązany jest do zawiadomienia o tym fakcie wojewódzkiego inspektora lub wójta (burmistrza, prezydenta miasta). Jego obowiązkiem jest także zaniechanie sadzenia, siewu, rozmnażania lub transportu roślin oraz obrotu roślinami, produktami roślinnymi lub przedmiotami porażonymi do czasu zakończenia urzędowej kontroli. Szczegółowe obowiązki posiadaczy może określić wojewódzki inspektor w drodze decyzji.

W świetle omawianej ustawy, organizmy kwarantannowe podlegają obowiązkowi zwalczania i nie mogą być wprowadzane, przemieszczane, hodowane lub przechowywane na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Wojewódzki inspektor przeprowadza kontrole roślin, produktów roślinnych lub przedmiotów, w tym podłoży, opakowań lub środków transportu, w zakresie występowania organizmów szkodliwych oraz spełnienia wymagań określonych w ustawie, w miejscach uprawy roślin, wytwarzania produktów roślinnych lub przedmiotów, przechowywania i sprzedaży roślin. Urzędowa kontrola roślin, produktów roślinnych lub przedmiotów na drogach i w środkach transportu jest przeprowadzana we współpracy z Policją i Inspekcją Transportu Drogowego.

### Paszport roślin, świadectwo fitosanitarne

Rośliny, produkty roślinne lub przedmioty wprowadzane lub przemieszczane na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, będące szczególnie podatne na porażenie przez organizmy kwarantannowe i stwarzające niebezpieczeństwo rozprzestrzeniania się tych organizmów, powinny być zaopatrzone w paszport roślin, świadectwo fitosanitarne albo inne dokumenty przewidziane w przepisach na przykład unijnych czy międzynarodowych. Paszport roślin stanowi etykietę dołączoną do roślin, produktów roślinnych lub przedmiotów, poświadczającą, że

<sup>1</sup> Dr Aneta Suchoń, Katedra Zarządzania i Prawa, Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu. Kontakt: e-mail: asuchon@up.poznan.pl (przyp. red.).

<sup>2</sup> W świetle ustawy o ochronie roślin, organizmy szkodliwe to wszelkie gatunki, szczepy lub biotypy roślin, zwierząt lub czynników patogenicznych szkodliwych dla roślin, produktów roślinnych lub przedmiotów.

<sup>3</sup> Tekst jedn. Dz. U z 2008 r., Nr 133, poz. 849 ze zm.

<sup>4</sup> Dz. U. WE 1994, L. 336, s. 40.

<sup>5</sup> Dz. U. WE 2000, L. 169, s. 1.

spełniają one wymagania zdrowotności określone w ustawie. Czyli, że rośliny, produkty roślinne, zostały wyprodukowane przez podmiot zarejestrowany w rejestrze przedsiębiorców<sup>6</sup> prowadzonym przez Państwową Inspekcję Ochrony Roślin i Nasiennictwa, i są wolne od organizmów kwarantannowych oraz spełniają wszystkie wymagania specjalne<sup>7</sup>.

Paszport roślin wydaje się, jeżeli rośliny, produkty roślinne lub przedmioty są przemieszczane między innymi: 1) na terytorium RP, z wyjątkiem roślin, produktów roślinnych lub przedmiotów przeznaczonych do państw trzecich i zaopatrzonych w świadectwo fitosanitarne; 2) z terytorium RP na obszar innych państw członkowskich UE. Może go uzyskać podmiot wpisany do rejestru przedsiębiorców, składając wniosek do wojewódzkiego inspektora właściwego ze względu na miejsce prowadzenia uprawy, wytwarzania, składowania lub przechowywania roślin czy produktów roślinnych. Oczywiście, jeżeli nie są spełnione warunki określone w przepisach, wspomniany organ odmawia wydania paszportu roślin.

Z kolei świadectwo fitosanitarne jest zaświadczeniem w rozumieniu Kodeksu postępowania administracyjnego<sup>8</sup>. Wydawane jest przez Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Roślin i Nasiennictwa (właściwego ze względu na przykład na miejsce prowadzenia uprawy, wytwarzania lub miejsce składowania roślin) po stwierdzeniu, że rośliny, produkty roślinne lub przedmioty spełniają wymagania państwa trzeciego, do którego są przeznaczone, lub państw przez które są przemieszczane. Ponadto, na środki transportu lub opakowania, w których są przewożone rośliny, produkty roślinne lub przedmioty wyprowadzane z terytorium RP do państw trzecich, wojewódzki inspektor, który wystawia świadectwo fitosanitarne lub świadectwo fitosanitarne dla reeksportu, może, ze względu na możliwość rozprzestrzeniania się organizmów szkodliwych, nałożyć plomby ze znakiem Inspekcji i numerem wydanego świadectwa fitosanitarnego. Plomby udostępnia Główny Inspektor.

Świadectwo fitosanitarne dla roślin wprowadzanych na terytorium naszego kraju zawiera między innymi: informacje określone w Międzynarodowej Konwencji Ochrony Roślin FAO albo przez Komisję Europejską w porozumieniu z państwem trzecim. Powinno być wystawione nie wcześniej, niż 14 dni przed dniem opuszczenia przez rośliny państwa, w którym świadectwo to zostało wydane.

Warto dodać, że rośliny zaopatrzone w świadectwo fitosanitarne wydane przez wojewódzkiego inspektora, a następnie odesłane z państwa trzeciego na skutek zakwestionowania ich zdrowotności, są kierowane do wyznaczonego przez organ celny miejsca na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

Paszport roślin powinien towarzyszyć roślinom, produktom roślinnym, określonym między innymi w załączniku nr 5 do rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z 21 lutego 2008 roku w sprawie zapobiegania wprowadzaniu i rozprzestrzenianiu się organizmów kwarantannowych<sup>9</sup>.



## Kontrole fitosanitarne

Wprowadzanie bezpośrednio z państw trzecich na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej roślin, produktów roślinnych lub przedmiotów jest dozwolone przez wyznaczone punkty wwozu, którymi są: lotnisko w przypadku transportu powietrznego, port w przypadku transportu morskiego lub rzeczno-żelaznicznego, stacja w przypadku transportu kolejowego oraz urząd celny, na obszarze właściwości którego następuje przekroczenie śródlądowej granicy RP, w przypadku innego rodzaju transportu<sup>10</sup>.

Ponadto, wprowadzane z państw trzecich na terytorium Polski rośliny, produkty roślinne lub przedmioty są poddawane każdorazowo granicznej kontroli fitosanitarnej. Ma ona miejsce przede wszystkim wtedy, jeżeli: istnieje obowiązek zaopatrzenia roślin w świadectwo fitosanitarne lub inne wymagane dokumenty lub oznakowania; nie można ustalić ich tożsamości lub istnieje podejrzenie, że są porażone przez organizmy kwarantannowe lub inne organizmy szkodliwe, lub przez organizmy niekwarantannowe, i istnieje zagrożenie spowodowania strat gospodarczych wskutek wprowadzenia lub rozprzestrzenienia się tych organizmów. Co więcej, granicznej kontroli fitosanitarnej podlegają również środki transportu oraz opakowania, w których są przewożone rośliny, produkty roślinne lub przedmioty podlegające tej kontroli.

Granicznej kontroli fitosanitarnej poddawane są rośliny, produkty roślinne oraz przedmioty przywożone do Polski bezpośrednio z państw nienależących do Unii Europejskiej. Na obszarze UE zostały zniesione granice pomiędzy państwami

<sup>6</sup> Podmioty prowadzące np. uprawę roślin, zajmujące się magazynowaniem, sortowaniem, dokonujące ich wprowadzania czy przemieszczania na terytorium naszego kraju, wpisane do specjalnego rejestru przedsiębiorców prowadzonego przez wojewódzkiego inspektora.

<sup>7</sup> Zob. szerzej <http://piorin.gov.pl>

<sup>8</sup> W wyroku z dnia 5 czerwca 2006 r. Wojewódzki Sąd Administracyjny w Warszawie (IV SA/Wa 353/06) orzekł, że świadectwo fitosanitarne stanowi zaświadczenie w rozumieniu art. 217 § 2 pkt 1 k. p. a. Sąd odmowa wydania zaświadczenia powinna nastąpić w formie postanowienia. Ponadto, zdaniem sądu, nietrafne jest twierdzenie, jakoby możliwe było wyłączenie zgłoszenia zagrożenia porażenia roślin służbom fitosanitarnym innego państwa (miejsca wprowadzenia towaru na obszar Wspólnoty), czy też jakoby niemożliwe było wystawienie świadectwa fitosanitarnego przez PIORiN, o ile towar nie zostanie wprowadzony w ramach procedury celnej na terytorium Polski. Konkluzja taka nie wynika z treści aktualnie obowiązujących regulacji normatywnych, a w szczególności z art. 15 ust. 2 ustawy o ochronie roślin. Lex/el. 219319.

<sup>9</sup> Dz. U. Nr 46, poz. 272, ze zm.

<sup>10</sup> W przypadku transportu kolejowego np.: Braniewo, Kuźnica Białostocka, Dorohusk; transportu morskiego: Szczecin, Świnoujście, Gdańsk, Gdynia; transportu samochodowego np.: Bezdedy, Bobrowniki, Korczowa; transportu powietrznego: Warszawa-Okęcie. Zob. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 9 grudnia 2008 r. w sprawie wykazu punktów wwozu, przez które można wprowadzać rośliny, produkty roślinne lub przedmioty (Dz. U. Nr 229, poz. 1530).

członkowskimi, a zatem także graniczna kontrola fitosanitarna. Dlatego szczególnie nacisk kładzie się na kontrolę zdrowotności w miejscu produkcji lub wytwarzania określonych produktów roślinnych.

Jeżeli rośliny, produkty roślinne lub przedmioty wprowadzane na terytorium RP z państw spoza UE stanowią niewielkie zagrożenie fitosanitarne, kontrola, może być przeprowadzana

w sposób wrywkowy. Natomiast omawianej, granicznej kontroli nie podlegają rośliny, produkty roślinne lub przedmioty przemieszczane tranzytem między państwami: członkowskimi przez terytorium państwa trzeciego, bez zmiany ich statusu celnego – jeżeli nie istnieje zagrożenie rozprzestrzeniania się organizmów szkodliwych.

Podmiot wprowadzający rośliny, produkty roślinne lub przedmioty podlegające granicznej kontroli fitosanitarnej na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej przez określony punkt wwozu jest obowiązany do zgłoszenia ich do kontroli wojewódzkiemu inspektorowi właściwemu dla tego punktu wwozu oraz do współdziałania w trakcie przeprowadzania tej kontroli.

Organy celne współpracują z organami przeprowadzającymi graniczną kontrolę fitosanitarną w zakresie tej kontroli, w szczególności informują wojewódzkiego inspektora właściwego dla punktu wwozu o wprowadzeniu lub zamiarze wprowadzenia na terytorium RP, produktów roślinnych lub przedmiotów podlegających granicznej kontroli fitosanitarnej.



Graniczna kontrola fitosanitarna obejmuje następujące etapy: 1) kontrolę dokumentów, w tym sprawdzenie, czy do roślin, produktów roślinnych lub przedmiotów zostały dołączone wymagane dokumenty lub czy są one prawidłowo oznakowane; 2) kontrolę tożsamości, polegającą na zbadaniu, czy przesyłka lub partia zawiera rośliny, produkty roślinne lub przedmioty wymienione w dokumentach, w które się zaopatruje; 3) kontrolę zdrowotności roślin, która polega na sprawdzeniu, czy przesyłka lub partia wraz z opakowaniem lub środkiem transportu jest wolna od organizmów kwarantannowych albo czy spełnia wymagania specjalne i inne określone w przepisach.

Warto wyjaśnić, że w przypadku wydania decyzji nakazującej określone postępowanie z towarem, właściwi inspektorzy mogą nakazać, za zgodą posiadacza i na jego koszt, w miejscu ustalonym z urzędem celnym, przeprowadzenie jednorazowego zabiegu odkażania lub oczyszczania przesyłki lub partii roślin; zniszczenie przesyłki lub partii roślin; usunięcie z przesyłki porażonych roślin; przemieszczenie przesyłki lub

W zależności od wyniku kontroli fitosanitarnej organ ją przeprowadzający wydaje jedną z trzech decyzji:



partii roślin, produktów roślinnych lub przedmiotów do miejsca przeznaczenia poza terytorium UE, jeżeli nie zachodzi niebezpieczeństwo rozprzestrzeniania się organizmów szkodliwych.

## Podsumowanie

Przeprowadzone badania, aczkolwiek krótkie z uwagi na ograniczone ramy artykułu, pozwalają na wysunięcie następujących wniosków: system zdrowotności roślin jest niezwykle istotnym zagadnieniem i dlatego pozytywne ocenić należy wprowadzone przez przepisy prawne instrumenty mające na celu zachowanie ochrony roślin podczas ich transportu. Zaliczyć do nich należy przede wszystkim działania podejmowane przez wojewódzkich inspektorów w zakresie zwalczania organizmów kwarantannowych i niekwarantannowych, wydawanie paszportów roślin, świadectw fitosanitarnych oraz oczywiście kontrole fitosanitarne.

## Streszczenie

Celem artykułu było przedstawienie prawnych aspektów zarządzania logistycznego w zakresie transportu roślin, szczególnie obowiązków posiadacza roślin oraz czynności podejmowanych przez Państwową Inspekcję Ochrony Roślin i Nasiennictwa. Pozytywnie oceniono wprowadzone przez ustawę o ochronie roślin instrumenty, to jest przede wszystkim działania podejmowane przez wojewódzkich inspektorów w zakresie zwalczania organizmów kwarantannowych i niekwarantannowych, wydawanie paszportów roślin, świadectw fitosanitarnych oraz oczywiście kontrole fitosanitarne.

## Abstract

The aim of the article was to present legal aspects of logistics management on the movement of plants, particularly responsibilities of the owner of plants and activities performed by the State Inspectorate of Plant Health and Seed. Instruments introduced by the Act on plant protection are evaluated positively, i. e. primarily actions taken by provincial inspectors for the control of quarantine pests and non-quarantine organisms, the issue of plant passports and phytosanitary certificates for plants and particularly health checks.

## LITERATURA

1. M. Korzycka-Iwanow, *Ochrona roślin w: Prawo rolne* pod red. A. Stelmachowskiego, ISBN 978-83-7334-861-5